

IZ ISTORIJE KRIVIČNIH NAUKA

III

Много ређи су случајеви, где се *пијаначка љубомора јавља у другом једном облику* који је, истина, по свом пореклу и по својој правој природи сасвим сродан са оним ранијим, али се од њих разликује у начину, како се сама болест манифестује. И баш тога ради је тај облик пијаначке љубоморе за судску и судско-медицинску праксу од врло велике важности.

Као што смо видели, пијаначка љубомора ранијих облика иде, махом, у корак са непосредним дејством алкохола, и јавља се код хроничних пијанаца само у пијаначком заносу. Напротив: пијаначка љубомора ове врсте није везана само за оне моменте, кад је пијанац пијан или напит, и не губи се упоредо са дејством алкохола, него прати болесника и у онај стадијум, кад се већ толико растрезни, да ни резидуалне појаве тога дејства не показује. Из оног алкохолног заноса пренесу му се обмане и у свесно стање његове душе; завладају њоме, и тако се фиксирају, да их се после ни пијан ни трезан не може опростити. Оне га, дакле, стално прате и кад се „освести“, и баш та сталност њихова је она црта у низу других појава, којом се тај облик пијаначке љубоморе знатно разликује од оних, које смо до сада проучавали и као пролазне познали.

Још карактеристичнија разлика између ове врсте пијаначке љубоморе и оних ранијих истиче се у томе, што *варљиве идеје*, којима се љубоморан пијанац првобитно почео обмањивати, не остају усамљене и на оној мери, како су оне из које лажне представе или погрешне релације тренутно поникле, него се шире, и гранају, те најпосле *са неком консеквенцијом још и органско у једну целину везују*. Из малих и незнатних основа; из које сасвим обичне и неосноване самообмане, изазване варљивим представама и лажним опажањима или непосредним, погрешним релацијама за време самог пијаначког заноса, испреде такав болесник касније, кад се већ растрезни и „освести“, читав сплет доследно везаних самообмана у том истом правцу; изведе читав систем варљивих идеји исте врсте, и разради их тако, да привидно могу имати свога оправдања. Те варљиве идеје нису

више само израз тренутног, пијаначким заносом помућеног схватања лажних или нејасних утисака и моментаних оцена њихових, него резултат правог, мирног, донекле баш и срећеног размишљања и дужег резонувања болесниковог, а тога – као што знамо – код оних ранијих врста пијаначке љубоморе није било. Тамо је самообмана болесникова остајала вазда на оној истој мери, како је одмах с почетка (у самом наступу алкохолног заноса) тренутно заснована, а овде се *даљом радњом душе болесникове развила и усавршила*. У оним облицима пијаначке љубоморе остају, дакле, пијанчеве самообмане, махом, *стационарне*, а у овом су, на против, *прогресијентне*.

Ова последња појава је већ сама по себи разумљива – нарочито у једном правцу. Природно је и објашњиво, да ће и хроничан потатор, док је трезан и при свести (присебан), једну мисао – ма она била и ташта обмана – боље и свестраније пронићи, па и савршеније разрадити, него у оном стању, кад му је свест отровним дејством алкохола сасвим поремећена или тек помућена – само ако му из тога стања у свест пређе, те њиме и овлада. Нарочито ће то бити могућно у оним случајевима, где интелектуална страна потаторове природе остане недодирнута, као што се то по гдекада дешава. Такав болесник, ослобођен непосредног дејства алкохола, а у власти својих интелектуалних снага, *моћи ће зачету сумњу свесно и доследно даље разрађивати*, па је најпосле и до краја извести.

Према томе су и поједини делови или моменти тог облика пијаначке љубоморе доста карактеристични и у многome се разликују од сличних делова и момената оних ранијих облика те болести. Тако је по томе сасвим објашњиво, зашто н. пр. пијанчева сумња у верност његове жене код ове врсте пијаначке љубоморе није онако исто магловита, нејасна, неодређена, неотесана и „груба“, као што то беше у оним другим облицима, него у овим приликама добија одређеније и стварније основе, а финију, и разложнију обраду. Такав болесник не насрће на жену и не беди је н. пр. да се она „с целим светом вуче“, да га, „сваки час с другим вара“ итд. – као што смо то раније видели: – него му се заснована сумња у њену верност одмах упуту извесним, доста одређеним правцем, и ако је тај правац погрешан. Она се сконцентрише махом на једну или више извесних, познатих особа, а ако не баш то, оно бар на неки тачно одређени круг њихов. У томе правцу болесник иде све даље и даље, а при сваком кораку остаје себи веран и доследан. Из тих обмана не да се извести, јер је, „тврдо уверен“, да „зна шта ради“.

По свој прилици истога је порекла и исте природе и она појава, да је обично љубоморан пијанац ове врсте у *испољавању своје страсти много обазривији*, него што су љубоморни пијанци оних других врста – нарочито у почетку своје болести. Тако н. пр. он неће „своју неверну жену“ онако сурово и јавно пред целим светом нападати – као што то обично чине потатори, обузети пијаначком љубомором оне

друге врсте – него ће се ипак „разумно“ савлађивати. Сузбијаће и притајиваће своју страст неко извесно време, али не у намери, да је тако сасвим савлада, него да међутим добро размисли и пресуди, како ће „целу ствар што лакше доказати“, и на чисто извести. Трагаће и испитиваће у томе правцу све дотле, док не успе, да за своју сумњу прибере толико доказа, колико му се учини да је потребно. Тек онда ће те доказе изнети и на свој начин употребити.

Па и при сабирању доказног материјала против неверне жене и њених љу– базника показује љубоморан пијанац у овој врсти љубоморе више свесне саморадње, разбора и доследности. Не зауставља се тек површно и сумарно само на оним приликама и појавама, које су се тренутно стекле и јаче истакле, да ону сумњу у њему изазову – као што смо то видели код пијаначке љубоморе оне друге врсте – него *брижљиво тражи, ил махом и налази све више и више нових момената, који га у тој сумњи утврђују*, и којима ће касније као доказима своју оптужбу поткрепити. Његови закључци у томе правцу нису тек само тренутне комбинације и лако везане релације, него баш производи дужег и дубљег посматрања; свестраног, компликованог размишљања, а по гдекада и тако оштроумног резонувања, да и другима могу импоновати. Сваку појаву и сваку прилику, која би ма из далека имала какве везе с особама и предметима његове љубоморе, подвргава он брижљивом проучавању и строгој критици. Тако ће н. пр. и најобичније писмо своје жене или друге које сумњиве особе испитивати до најситнијих појединости: неуморно проучавати и његов облик и његову садржину – све дотле, док најпосле (у оном предубеђењу) и опет на њему не нађе нешто, што ће му сумњу потврдити, а доцније и као доказ послужити. По гдекада је у томе тако стрпељив и консеквентан, да га месецима једно питање интересује; да месецима за једним трагом иде, док се најпосле не увери, да је доиста у томе успео. Има случајева, кад му ни то није доста, да само траг прати, него још и сам на свој начин покушава, како би нове доказе вештачки изазвао – подмећући лукаво замке онима, на које сумња, не би ли се у њих ухватили. У тој намери прави н. пр. на постељи, на вратима, на прозорима, на патосу и т. д. нарочите знаке, по којима би касније могао познати, је ли му жена „примала какве посете“; шта се све за време његовог одсуства код његове куће збивало и т. д. Шта више: сам намерно и подмукло ствара својој жени и својим супарницима згоде и прилике за састанке и договоре, не би ли их тим начином што лакше искушао и у неверству ухватио. – А како је обично такав болесник већ и онако том сумњом толико обузет, да све те податке и све те покушаје, ма како они испали, ипак на свој начин тумачи: то је онда сасвим природно, да ће резултати његовог истраживања махом испасти позитивно – т. ј. да ће болесник у свакој такој прилици наћи за себе доста и довољно поуздана доказна материјала, како би неверну жену и њена љубавника могао на одговор узети.

Али не само садашњост, него и цела прошлост брачног живота (или ванбрачног саживљења) служи љубоморном пијанцу ове врсте као извор, из којег ће црпи доказе за оптужбу против своје жене и њених саучесника у браколомству. С тога је у пијаначкој љубомори те врсте сасвим обична појава, да се болесник враћа чак и на поједине моменте из даље прошлости свога живота; да их у томе правцу испитује; да о њима на тој основи размишља, и да их у томе смислу процењује. Подгревајући и претресајући тако поједине догађаје из ранијих вреена свог брачног живота љубоморан пијанац те врсте гледа их сада већ „другим очима“ (јер је под утицајем оне сумње), а то је опет узрок, за што увек нађе повода, како ће и најобичнији податак тумачити онако, да одговора данашњем његовом душевном стању. Тако н. пр. често испитује датум, кад му је које дете рођено, па по тим датумима срачунава, кад га је жена могла зачети. Ако му се ти рачуни тачно – на дан – не подударају са неким његовим рачунима из брачног живота, онда је то потпун доказ, да му је жена то дете ванбрачно зачела.¹ И сад му се тек, „отварају очи“; и сад му тек постаје све јасно: – зашто се н. пр. при рођењу тога детета лекар онако необично понашао; зашто се бабица онако „збуњено и чудно с породиљом дошаптавала“; за што је баш то дете плаво, а сва му друга деца црномањаста или смеђа; за што се то дете од њега увек склањало и туђило; за што су и сама деца према њему друкчија била и т. д. Шта више, сад се тек „добро сећа“, како се и сама жена о свему тома „нехотице и случајно издала, или како му је супарник све то у полу, признао“. – Најпосле има и таквих случајева, где љубоморан супруг те врсте заилази још у ранију прошлост своје жене, и из ње црпи свој доказни материјал. Сећа се н. пр. појединих момената из њеног девовања и ашиковања с другима; претреса појединости из времена, кад је била за њега испрошена; подвргава строжијој критици све доживљаје њихове прве ноћи... и т. д.: па их сада – под утицајем оживеле сумње – тумачи тако, да му ти подаци служе као доказ за брачну неисправност његове жене.

Разуме се, да је и то сећање љубоморног пијанца те врсте врло често варљиво и непоуздано. Или су сами подаци уображени и неистинити, или им је тумачење погрешно, – а то је сасвим природно. Ваља увек на уму имати, да је такав болесник вазда под утицајем својих варљивих идеја, па да су и његова опажања из прошлости и његова тумачења тих опажања тог истог порекла, или бар тесно везана за њих. Зато такви болесници често – и нехотице и несвесно – у томе смислу испредају, измишљају и лажу, или бар своје сећање

1 Леп пример те врсте наводи Крепелин. Један болесник – иначе потатор – није хтео да призна своје дете као брачно – само за то, што је он у оном времену, кад се оно могло зачети, био неколико дана на путу. У његовом одсуству сусед је његовој жени помагао, кад им се крвава телила то – и ако то, по његовом мишљењу, никако није било потребно. Kraepelin; 7. Aufl.; стр. 131.

према томе правцу коригују, удешавају и дотерују – дакле управо у својим илузијама и *податке из прошлости фалзификују*. – По гдекада – и ако баш врло ретко – дешавају се случајеви, да такав болесник добија и халуцинације (*sensuum fallacia ebriosa*) – као што смо их видели код оне друге врсте пијаначке љубоморе. Обичне су халуцинације органа за мирисање (носа), јер је то чуло и онако тешње везано за сексуалан живот.

Ни у *даљем току болест* не мења свој карактер и често свршава сличним катастрофама, као и оне раније врсте пијаначке љубоморе (насиљем, самоубијством, убиством жене, деце, а по гдекад и супарника и т. д.). Шта више: и у нарочитим стручним заводима, где се одржава потпуна апстиненција од алкохола, не показује баш знатан успех. На против: има случајева, где се код таквих болесника још тиме, што их од куће и породице одвојимо и у стручан завод сместимо, поједини појави болести – нарочито за прво време болничког лечења – још појачају и сам тај корак своје породице или својих пријатеља тумаче таким болесницима на свој начин: т. ј. као згодно смишљену и вешто изведену махинацију своје неверне жене и њених „пријатеља“. Њиховим утицајем и заузимањем пошло је њој за руком, да, крунише „своје грехе и своја недела“, те да га још и за луда прогласи. „Стрпали су га здрава – читава у лудницу – само за то, да га с пута уклоне, како им њиховим забрањеним и грешним односима не би сметао. Нису ни од тога презали, да га злочиначки жива сахране, кад већ нису могли успети, да га на други начин упропасте“.

Таком схватању ситуације одговара од прилике и *држање болесниково према целој околини, а нарочито према жени и њеним „пријатељима“*. Њене посете болесник махом и не прима. „Не ће да је види“, јер је тврдо уверен, да она к њему долази само у намери, како би га што лакше упропастила. Ако је баш и прими, пази јој на сваки миг и на сваку реч. Нарочито је не пушта из очију, кад се она обраћа лекару или болничару. Ако се још усуди, да се с њим баш „дошаптава“ и „догунђава“, већ му је „јасно“, да је то неки нов споразум; нека нова завера против њега. Њој је, наравно, с тим људима најлакше... кад је већ и онако „башила образ под ноге“. С тога и из болнице живо ради, како да и њу и њене љубазнике окриви. Пише н. пр. писма, у којима на дугачко и живим бојама износи „сва њихова неваљалства и недела“, а нарочито ово последње. По гдекада оптужује и власти, како с његовом неверном женом и њеним протекторима заједнички раде, да га баш сасвим упропасте – подмећући им као мотив или опет неке уображене љубавне односе,² или користољубље друге које врсте – н. пр. велико мито, изглед на високу протекцију и сјајну каријеру и т. д. Ову последњу мисао испреда и разради по гдекада тако, да

2 Пример у: Krafft – Ebing, Gerichtliche Psychopatologie; II. Anig.1900.Seite: 188.

већ пређе у неку врсту мегаломаније („величања“). Уобрази се, да његова жена „својим лаким животом заслужује врло велике суме новаца, па да њима на све стране баца и мити; да су јој љубазници највећи људи у месту или најзнатнији прваци у држави, који имају сву власт у рукама; да је довољна само једна реч од њене стране, па ће све власти по њеној вољи чинити и т. д. – у кратко: да му је жена свемоћна.

Тако или слично *стање болесниково остаје махом стационарно*, и ретки су случајеви, да се у току година мало на боље окрене. По гдекада, истина, изгледа, да се љубоморан пијанац у заводу нешто поправио, или да је баш и сасвим *к себи* дошао, али се у тим случајевима може десити, да се тиче врло препредена болесника, који се намерно претвара и своју болест силом крије. Дисимулира – само да га породица или власт из болнице пусти, како би могао слободније своју ствар заступати. Ако се баш добром болничком негом и строгом апстиненцијом донекле и успе, нов поврат у стару страст може и опет изазвати све оне појаве, које су и раније доминирале. Па и у случају да не буде поврата, бољитак је, у главном, само релативан. Обично се успе само толико, да се болесник некако с тим стањем ствари „тек помири“: управо да се нађе један згодан начин, на који обе стране пристају, да заједнички живе. Али ни у том случају не напушта таки болесник своју првобитну мисао о невери своје жене, него је само силом сузбија – исто онако, као што се то дешава и у другим облицима кверуланције.

Карактеристично је за ову врсту пијаначке љубоморе најпосле још и то, *што се она не јавља само код најтежих облика хроничног алкохолизма* – као оне раније – него и код лакших и почетних врста те болести. С тога су неки (нарочито француски) психијатри мишљења, да она управо пореклом својим и није од алкохолизма, него да се јавља само код оних особа, које су и иначе наклоњене којој другој врсти душевне поремећености. Алкохолизам даје тим врстама само специфичну боју – тиме, што изазива варљиве мисли у облику пијаначке љубоморе.

На то се може помишљати већ и с тога, што се та врста пијаначке љубоморе не јавља готово искључиво код мушкараца – као оне прве – него често баш и код женскиња – нарочито у климактеријуму, т. ј. у добу, кад временшне жене губе своје месечно прање.

IV.

Према овоме, што смо до сада сазнали, могло би се претпоставити, да спорове, који се односе на пијаначку љубомуру и њене последице, није тешко ни судски ни судско-медицински испитати и решити. Као што смо видели, пијаначка љубомора у опште, а баш и сваки

њен облик посебице, имају толико јасних обележја и тако карактеристичних знакова, да би се по њима могло одредити, тиче ли се у извесним приликама доиста баш пијаначке љубоморе – дакле љубоморе на основу алкохолног душевног растројства – или је у питању љубомора здравог, душевно интактног човека. То *разликовање* је у судским случајевима веома важно – шта више пресудно – јер од њега зависи одговор на питање, *у колико је учинилац таквог кривичног дела за њега одговоран* управо: у колико је урачунљив.

На жалост у судској пракси нису увек сви ти знаци тако на окупу, да их можемо употребити, нити су све прилике тако јасне, да их је ласно разазнати и разликовати, те по њима и спор решити. На против: – има случајева, где се јављају у тако неразговорним облицима и тако замршеним компликацијама, да их је врло тешко проценити и по њима до чистине и одређених закључака доћи. С тога су спорови те врсте врло често најтежи предмети судског ислеђења, а нарочито судско-медицинског вештачења. У таким приликама греше по гдекада и сами лекари, а још више правници, и превиде болесно стање спорне особе, – а погрешке те врсте могу бити веома замашне, па баш и судбоносне. Где се на болесницима те врсте за времена не констатује права природа њихове болести, да се према њој изведу и потребне мере – т. ј. да се таке особе издвоје из њихове породице и оних прилика, у којима им је болест зачала – ту може доћи до озбиљних последица, па баш и до праве катастрофе. С тога би ваљало, да и *правници и лекари приступају ислеђењу и процени таквих судских спорова с највећом пажњом, обазривошћу и озбиљношћу.*

Тешкоће, на које при испитивању и решавању таквих судских спорова наилазимо, могу бити разног порекла и разне природе. Пре свега не сме никада ни иследник ни судско-медицински вештак с ума сметати, да љубомора може имати свог стварног основа – дакле и свог потпуног оправдања – баш и у оним случајевима, где „нико не зна за жену рђаве речи рећи;“ где је „свима околностима“ привидно утврђено, да је „поштење њено ван сваке сумње,“ да су дакле све оптужбе и сви докази љубоморног мужа тек само фикције његовог болесног мозга. „Није све злато што сија,“ а баш у споровима ове врсте позитиван доказ о потпуној исправности жениној у браку махом је тако тежак, да се ретко кад може и додати. Гдекада су жене у прикривању свога греха тако веште, а zgodним изговорима и тумачењима тако богате, да пред „целим светом“ стоје као „узори брачне верности,“ и ако то нису, и да их провиди само онај, кога се то тиче. То су, истина, врло ретки случајеви (јер обично „муж све најкасније сазна“), али се ипак и с њима мора рачунати. Нарочито се на то мора помишљати баш у оним породицама, где већ сама страст мужа пијанца изазива жену на такве кораке, и где су већ тога ради и саме прилике за издајство тако zgodне.

Али и у оним случајевима, у којима је доказ о брачној верности и исправности осумњичене жене тако утврђен, да је ван сваке сумње, а љубомора ипак за то постоји, не мора то бити љубомора патолошке или болесне природе, него се може тицати особе, која је, истина, пијаница, али је ипак за то душевно сасвим нормална, те се с тога о њеној урачунљивости за кривична дела, учињена у трезвеном стању, сасвим друкче суди. Ваља увек на уму имати, да и обичан, душевно здрав и интактан човек може сасвим не— основано и без икаква стварна повода у полну верност своје жене посумњати, па због те сумње и њу и друге особе узнемиравати и нападати. Шта више, може се рећи, да ти случајеви нису баш ни сасвим ретки, и она немачка дефиниција: „Die Eifersucht ist eine Leidenschaft, die mit Eifer sucht, was Leiden schafft.“ (Љубомора је страст, која страсно тражи што невољу гради) има донекле доиста свога оправдања.

С друге стране јавља се при ислеђењу и процени судских спорова те врсте велика тешкоћа и у томе, што се ни у оним случајевима, у којима се објективно докаже, да је *мужевљева сумња у полну верност женину сасвим основана*, не може с позитивношћу тврдити, да љубомора није ипак патолошке (болесне) природе и у генетичкој вези са варљивим идејама потаторовим, него да је сасвим обичне врсте душевно интактног човека, па да је ваља у кривичним споровима другом мером мерити. То се не сме чинити нарочито с тога, што — као што смо већ раније нагостили — има по гдекада и таквих мушкараца (нарочито из нижих сталежа и међу пијанцима), који годинама знају да их жена с другима вара, па су ипак према томе односу сасвим равнодушни, и тек онда постану љубоморни кад се код њих јаве карактеристичне последице алкохолизма у душевној сфери (са халуцинацијама, самообманама, варљивим идејама и другим знацима), с којима управо љубомора и стоји у вези. У таким приликама варљиве идеје потатора не престају бити оно што у ствари јесу — болесна појава душе — и ако се у ствари односе на утврђени факат. Баш те варљиве идеје и јесу узрок свима еманацијама љубоморе и њиховим последицама, а не сам факт неверства. С тога ће се пред судом тако и проценити.

Велика тешкоћа при ислеђењу и оцени таквих спорова јавља се и у томе, што је доказано, да љубав доиста „нема очију“, и да полна страст не зна за никакве међе. С тога се баш у полним односима дешавају најчуднији појави — ствари, које су иначе невероватне и апсурдне. Према томе ни сумња љубоморна мужа на такве недозвољене односе своје жене, какви се обично не би могли ни претпостављати — н. пр. браколомство с рођеним оцем ил сином, са свекром или дедом, полна љубав старе жене са младићем; младе жене са старцем; лепе жене с наказом; болесне и наказне жене и т. д. — не мора увек бити фикција његовог болесног мозга, него може бити баш стварна истина. Судска медицина богата је примерима те врсте, и лекари су

свикли, да таке појаве у полном животу човека не рачунају одмах у патолошке, ако за то немају и других поузданих знакова душевног растројства. С тога ни у оваквим приликама сама та околност, што је љубавна веза сасвим неприродна, не би нам ни из далека давала права, да само на ос– нову тих података одмах помишљамо на патолошку пијаначку љубомору.

Најпосле ваља и то споменути, да у споровима те врсте и правнику и лекару велике тешкоће задају и *искази љубоморног пијанца о признању саме жене или њених саучесника у греху*. Често су ти искази до најмањих детаља тако марљиво израђени и тако смишљено сређени, да је врло тешко пресудити, у колико су доиста на истини основани, а у колико су фикција болесне душе потаторове.

Али и поред свих тих тешкоћа *ипак има пута и начина, да се у неким споровима таке врсте* доста брзо и лако дође до тачног решења овог или оног питања. Нарочито се томе можемо надати, ако се сумњива особа подвргне подужем, стручном лекарском посматрању у нарочитом заводу. У том случају олакшаће нам решење спорног питања и успеси самога лечења од алкохолизма. Ево неколико случајева, кад решење питања о патолошкој природи љубоморе код пијанца не задаје баш великих тешкоћа. Већ је *поуздан знак, да се тиче ваш пијаначке љубоморе* – и то пијаначке љубоморе прве врсте – ако пијанац учини кривично дело у стању алкохолног раздражења, а под непосредним утицајем својих халуцинаторних и илузорних опажања и својих варљивих представа или идеја. У том случају ће његово сећање бити нејасно и непотпуно, а искази његови о појединим опажањима и њиховим појединостима при поновљеним испитима несагласни и противуречни. Махом ће врло мало бити у њима стварних података, а много грубих самообмана и апсурдних тврђења.

Као јак доказ, да се у сумњивим случајевима тиче баш патолошке, пијаначке љубоморе а не обичне, истиче се и та околност, што се љубоморан пијанац прве врсте често *коригира*: т. ј. своје заблуде донекле признаје и њих ради се „каје“, чим се из њега изгуби дејство акутног тровања алкохолом – да и опет у њих падне, чим се понова опије. Исто је тако и поуздан знак, да се код ноторног пијанца доиста тичало само болесне пијаначке љубоморе а не физиолошке, ако се она сасвим изгуби, чим тај пијанац остави пиће и постане потпун апстинент.

Другу врсту пијаначке љубоморе ласно је констатовати у оним случајевима, где се лажне идеје и самообмане потатора развију и разгранају у читав склопљен систем доказног материјала његовог. По себи се разуме, да ће се то моћи констатовати тек онда, кад болесник изађе из своје о ичне резерве, те стане и сам причати обнеделима своје жене и њених љубазника; о његовим опажањима; о његовим поузданим доказима, које ће против њих изнети и т. д. Штета само,

што се по гдекада тај стадијум његове болести јавља тек много касније, а све дотле је болесник према свима „затворен“ и неверљив, па за то и „повучен“ или „ћутљив.“ С тога се често морамо послужити и вештачким средствима, да му „језик одрешимо,“ како ћемо га по његовим сопственим исказима, „опажањима,“ и „доказима“ познати, и стање његове душе проценити. У том циљу конфронтира се болесник са женом или са његовим супарницима, даје му се алкохол, да се њиме раздражи и т. д.

И то је карактеристично за љубомору пијаница, да су им *везе између „опажања“ и закључака махом тако усиљене и вештачки изведене*, да их обичан, здрав разум не би тако склапао. И ако су где када баш такве природе, да издају непомућен интелекат, па често и велико оштроумље, ипак се неочекивано ма у чему издаду – управо тако рећи, претуре – те на један мах истакну ма какву несугласицу, несмисао и апсурдитет. И баш у том прекрету тих веза и релација је један од најачих знакова, по коме ми можемо пресудити, тиче ли се у неком случају патолошке, пијаначке љубоморе или не. Доста поузданих знакова за ту врсту љубоморе можемо наћи и у *понашању пијанца при посетама његове жене* – ако је у заводу или у притвору, или ако су иначе како одељени. С тога су баш те посете за судско-медицинског вештака веома занимљиве и важне, и њима се ваља издашно користити. О томе је већ раније било речи, па с тога се сада на то само упућује. Са великом вероватношћу можемо закључити, да се тиче патолошке, пијаначке љубоморе и у оним случајевима, где је сумњива особа тврдо *уверена у доказну снагу* и тако незнатног и непоузданог доказног материјала, да га нормални људи не би у доказе ни убрајали. Што је н. пр. нама у таквим споровима врло незнатна споредност; сасвим безначајна ситница или тек само проста индиција: то је за љубоморна пијанца већ поуздан и потпун доказ. Њега се чврсто и упорно држи, и у њега сву наду полаже. Тај знак хоће по гдекада да изда патолошку, пијаначку љубомору баш и у оним приликама, у којима се љубоморан пијанац намерно труди, да своју болест прикрије – где, дакле, дисимулира.

Др М. Јовановић-Батут